

lelkek mélyén s csak a kor szelleme hívta azokat életre s el akarják vitatni ezeket Dávid Ferencztől, mint olyant, mely nem az ő érdeme. De hiába. Ha a kor szellemének köszönhető, akkor miért nem érvényesült ez a szellem más helyen és miért éppen Erdélyben? Azért, mert csak egy Dávid Ferencz volt, azt meg éppen Erdélynek adta a Gondviselés. Hiszen nem sokkal azelőtt még a nyugati művelt államokban máglyára küldték azokat, akik Dávid Ferenczhez hasonló módon gondolkoztak s maga Erdély is e törvények meghozása után egy évtized múlva élelfogytáig fogságra ítélte és bebörtönözte azt, akinek sugallatára születtek meg e törvények. Ha e törvények csak a kor szellemének köszönhetőek, akkor Dávid Ferencz nem a börtönben fejezte volna be életét. Hol volt akkor az a korszak, amely néhány évvel azelőtt oly fennkölt törvényeket hozott, hogyan aludhatott el az olyan hamar?

Ez a Dávid Ferencz, akiről a november közepe beszél az egész Erdély volt, de közelebbről a miénk, unitáriusoké. Az egész Erdély büszke lehet egykori fiára, de büszkéek lehetünk mi unitáriusok a mi vallásalapítónkra. Ma, amikor az ő halála évfordulójának szentelünk emlékűnnepet, úgy érezzük, mintha az ő végrendelete csengne vissza az igében: „Legyetek az én követőim.” A ma élő erdélyi embertől, a mai unitáriustól Dávid Ferencz azt kívánja: legyünk az ő követői. Az erdélyi és más felekezeti embertől abban az értelemben, hogy minden hitfelfogásával szemben olyan türelmes és megértő legyen, mint ő s az unitáriustól pedig abban az értelemben, hogy a világosságra úgy törekedjék, mint ő, hogy soha meg ne álljon a fejlődés útján, hogy éppen olyan bátor harcosa legyen unitárius hitének, mint ő volt. Ilyen értelemben kívánja, hogy mi az ő követői legyünk.

Te erdélyi ember és te unitárius hívő, eleget teszel-e ennek a kívánalomnak? Ha a Dávid Ferencz szelleme által irányított Erdély és a mai között összehasonlítást teszünk, fájdalommal kell megállapítanunk, hogy sok tekintetben visszaestünk. Igen, mert az egy fajta emberek között, akik vallási tekintetben megoszlanak, különböző hitfelfogásban élnek, sokszor nagy a megnemértés, sokszor megdöbben a türelmetlenség. Oly szomorú példák ismétlődnek meg e téren, mintha az ember nem a vallásszabadság klasszikus földjén élne. Olyanokat lát, hall az ember, hogy önkéntelenül is fölteszi a kérdést: hová lett, hová süllyedt a vallásszabadságnak, a türelemnek

klasszikus földje, Dávid Ferencz Erdélye?

Sokszor az unitárius társadalomban is olyanokat tapasztalunk, mely messzi áll Dávid Ferencz szellemétől. Ezt, mi tőrés tagadás, el kell, hogy ismerjük. Sajnos, hogy olyanok vannak, akik csak nevezik magukat unitáriusoknak, de messzi állnak attól, amit ez az elnevezés megkíván. Sajnos, hogy némelyek csak e névvel járó jogokat akarják élvezni, de a vele járó köteleességek alól menekülni igyekeznek. Ami pedig mindezeknél is szomorubb, sokszor hiányzik ebből az unitárius társadalomból, ami összekötne egyetlen cél felé, közös erővel mindannyiunkat serkentene, összekovácsolna. Oh, milyen más képet mutat a mai unitárius nagy gyülekezet, mint az, amelyennek Dávid Ferencz akkori egyházát képzeljük el a három és félszázados múlt látványán keresztül. Nem csoda hát, ha ma sokkal inkább, mint valaha dobban szívünkbe az ige: „Legyetek az én követőim.” De dobbanjon is! Hadd jusson el ez az ige ma minden unitárius lelkéhez, aki az unitarizmus jövőjét szívén viseli, mintha a mi nagy apostolunk ma is élő figyelmeztetése lenne az, hogy legyünk a szó valódi értelmében az ő követői, mert csak ez az egy út és mód van arra, hogy az unitarizmus és egyháza visszaszerezze régi dicsőségét.

Testvéreim! Dávid Ferencz igazi követése által tegyük lehetővé sok vihart látott egyházunk számára ezt. Amen.

1, Győrös: 1952. II. 30. n.

2, Pély: 1952. II. 7. n. A megbánások magaslátán.

3, Sopron: 1952. II. 21. n.

4, Szombathely: 1952. II. 21. n.

(Adventi.)

Alapige: Lk. 19. 9.

Keresztény Testvéreim! Ezt a könyvet, amelyből ez alkalommal is a felolvasott igéket választottam, bibliának, magyarul könyvek-könyvének nevezik. Ez a könyv még ma is fölötte áll minden más könyvnek, amit valaha ember alkotott, mert egymaga összefoglalja mindazt, amire az emberi léleknek szüksége van. Nézzük ezt a könyvet akár a tudós, akár az egyszerű ember szemével; bírálhatjuk akár széprodalmi, akár történelmi, vagy éppen orvostudományi szempontból is, e könyv a biblia, minden vonatkozásban megállja a helyét és elbír minden kritikát. Nincsen a mai modern életnek olyan kérdése, melyre a bibliából feleletet ne lehetne találni, pedig e könyv megírása óta évezredek múltak el.

Olyan az, mintha a tegnap írta volna valaki, mintha a mai ember számára szánta volna azt, annak szerzője. Légy akár a régi álmok beteljesülése fölött örvendező, vagy titokban szőtt tervek és számítások áthuzása fölött kesergő; légy a szerencse kedveltje, akit karjain hordoz, vagy akit nap-nap után érnek a próbák, ha fölnyitod a bibliát és fölmutatod annak sorait, benne megtalálod azt, amire lelkednek éppen szüksége van. Mert a biblia az örvendezőnek tiszta örömet, a kesergőnek vigasztalást, a kételkedőnek bizonyosságot, az üldözöttnak menedéket, a fölzaklatottnak nyugalmat, a megsebzettnek gyógyulást jelent. Olyan a biblia a lélek számára, mint egy sok minden betegségre jó orvosság a test számára. Némely orvosságot annyiféle betegség ellen ajánlja az orvostudomány, éppen így ajánlhatjuk és eredménnyel is használhatjuk minden lelki betegségre biztos hatású orvosszerűen a bibliát. Aki pedig ehez fordul, azt sohasem fogja csalódás érni.

Advent van, a várakozás időszaka. A szívek és lelkek még a szokottnál is nagyobb várakozással vannak eltelve. Nem betegség a várakozás, de a léleknek egy olyan megnyilvánulása, mely mellett csak úgy nem lehet elhaladni. A várakozó lelket meg kell nyugtatni, ki kell elégiteni. Ezért terelem lelketeket ahoz a forráshoz, a bibliához, melyben mindenre felelet adatik, hogy ennél a nagy és örök lelki forrásnál várakozó lelketek megtalálja a kielégüléshez vezető utat. A felolvasott igék pedig egy olyan történetnek befejező szavai s mintegy koronái, melyben a megbánás, a várakozás és a jóvátétel érdemelték ki azt s amely örök példa marad az üdvösséget kereső ember számára.

Élt Jézus idejében Jerikó városában — mondja a biblia — egy ember, akit Zákheusnak hívtak. Ez a ember is egyike volt azoknak a megtévedt, meggondolatlan, csak a maga hasznát kereső és faji hovátartozandóságot elfeledő zsidóknak, akiket a rómaiak éppen a zsidók ellen használnak föl. Abban az időben az egész Zsidóország felett Róma uralkodott. A római birodalom által elfoglalt országokban úgy szedték az állam adóját, hogy az egyes kerületeket kiadták bizonyos vámszedőknek egy meghatározott összegért, a vámszedőknek pedig szabadkezet engedtek, hogy az államnak járó összegezen felül, mellyel bérelték az adóterületet, annyi pénzt szedhessenek az emberektől, amennyit csak tudnak. Voltak zsidók, akik a rómaiaknál ilyen hivatalt vállaltak. Az igazi zsidó

azonban ezt soha meg nem tette, sőt azokat a zsidókat, akik hivatalt vállaltak, megvetette, publikánusnak nevezte és azokkal egy asztalhoz le nem ült, mert azokat nagy bűnösöknek tartotta. Ilyen publikánus zsidó, adó- és vámszedő volt Zákheus is. Mindennap beleállott abba a kevés tisztességet hozó munkába és hajszolta a kenyeret, szedte a vámot, hajtotta az adót nem éppen tiszta kézzel és tiszta lélekkel, nyomorgatta faj'estvéreit, akiket becsapott, megkárosított, amikor módját ejtette. Az csak természetes, hogy közben nőtt a birtoka, gyűlt a pénz és épült a háza, de szennyes volt az a pénz, százak panasza borította földjeit és ezek átka nehezedett házára. Nem lehet csodálkozni, ha oly sokan haragudtak reá.

Zákheus pedig élt a jólétben. Nem voltak anyagi gondjai. Mindene megvolt, amit kívánt, éppen csak a lelke nem volt olyan, mint annyi sok embertársáé. A lelke beteg volt. Hiába csilitgatta, hiába altatgatta, mert az időnként az esti magányban az álmatlan éjszakákban fölsirt. Fölsirt az elfeledett, az elveszített Isten után, fölsirt a tőle huzódó emberek társasága után. Lenn a lélek mélyén befészkelte magát egy bíró, a lelkiismeret, amelyet nem tudott elűzni, amely időnként hallatta szavát, tudtára adta súlyos és elmarasztaló ítéletét. Egyszer aztán — talán éppen, amikor lelkiismerete a legéberebb volt — meghallotta, hogy új próféta támadt Izraelben, aki csodálatos dolgokat művel. Megtudta, hogy ez a nagy próféta közeledik, hogy Jerikón is át fog menni. Zákheusnak nagyott dobbant a szíve, valami nagy, erős vágy fogta el: minden áron látnom kell őt — mondta.

Zákheus azonban nagyon alacsony termetű ember volt. Elgondolta, hogy ő, ha a tömegbe beáll, semmit sem fog látni. Amint ezen töprengött jó gondolata támadt, az, hogy fölmászik egy fügefára és onnan nézi meg Jézust és az ő kíséretét. Ugy is történt. Jézus pedig eljött és nemcsak az arcokba, hanem a lelkekbe is belezéretelt és szólt: „Szállj le Zákheus, mert ma a te házádnál kell maradnom.” A biblia leírása szerint Zákheus gyorsan leszállt a fáról, hazasiellett és várta Jézust, aki csakugyan elment hozzá. Mialatt Jézus ott időzött, Zákheus lelke kitárult Jézus előtt. Elmondta, hogy bánja eddigi életét és tetteit. Megbánta, hogy sokakat megkárosított és jóvá szeretne tenni mindeneket. Ezért vagyonának felét kiosztja a szegények között s akiket megkárosított négyszeresen fogja

kárpótolni. Jézus boldogan hallgatta Zákheus megtérését és azt mondta: „Most lett e háznak üdvössége.”

A történet a továbbiakban azt is elmondja, hogy némelyek Jézus ellenségei közül ezt a tettet is felhasználták Jézus ellen és hangoztatták, hogy micsoda próféta az, aki a bűnösökkel eszik és iszik. Ekkor mondta Jézus ezt az ismert s ma már közmondássá vált igét: „Nem az egészségeseknek, hanem a betegeknek van szüksége az orvosra. Az embernek fia pedig nem az igazaknak, hanem a bűnösöknek jött a megtérítésére.”

Testvéreim! Most pedig fordítsunk egy jó csomó lapot a történelem könyvében, lépjük át így képzeletben a hosszú évszázadokat, hogy a jelenben találhassuk magunkat. A jelenben pedig adventet él a keresztény világ. Nagy várakozásokkal van telítve az emberi lélek. Várjuk ma is, mint annyi esztendőn keresztül minden karácsony előtt, hogy eljöjjön Jézus a lelkek nagy orvosa. Várjuk, mert sötétségben botorkálunk, várjuk, mert nincs rendben a mi lelkünk. Attól az ösvénytől, melyre Ő állította volt rá az emberiséget, régen elkanyarodott már a mai emberiség útja s az a gondolkodás, melyre Ő tanította az embert, régen feledésbe merült. Kiellenpusztasággá vált az emberi lélek és a szív, ahol a szeretetnek, megértésnek, megbecsülésnek, békességnek forrásai napról-napra elapadnak. A magára hagyott sivar lélek pedig föl-föl sir, a lelkiismeret-bíró hallatja súlyos ítéleteit s mi várunk valakire, aki megszabadít ezektől, aki más életutat nyit nekünk, aki kiemel és kivezet ebből a siralomvölgyből. Oh, hányan állanak úgy, mint annak idején Zákheus. A meggondolatlan tettek, a mások megbántása, a tulzotti haszonlesés, az előnyökért mindenek megtagadása, egy nagy fájdalomba tömörül össze s arra készíti annak hordozóját, szenvedőjét, hogy várjon szabadítóra. Az utóbbi évek valósággal szülték, gombamódra szaporították a Zákheusokat, akik a csendes alkonyban, az álmatlan éjszakákban most karácsony felé közeledve várják Jézust. Hányan növelték így meg földjeiket, építették föl házaikat, szereztek címet, rangot, nagy kenyeret, akik most szeretnének elmenekülni a lelkiismeret mardosó vádjától s várnak valakire, aki ezektől megszabadítja. S amikor talán a legsúlyosabb a vád, amikor legégetőbb a lelkiismeret, akkor ébrednek rá, hogy közeledik a karácsony, hallák, hogy hirdetik Jézus jövetelét. Szívükbe dobban azonban, hogy Jézus talán meg sem fogja látni őket, mert tévedésük,

romlottságuk, megbotlásuk, embertelen viselkedésük eltakarja őket, nem engedi, hogy az emberek a sokaság fölé emelkedjenek, mert azok a bűnök földhöz nyomják. Mindenkinek van megbotlása, mindenki egy kicsit publikánus, azért a várakozásokban, a karácsony előtti napokban egy kérdés a fontos, egy kérdés a tisztázandó. Ez pedig az: föl tudunk-e emelkedni a megbánások és a jóvátételek magas fűgefájára, hogy az eljövendő Jézus megláthasson, hozzánk jöhessen és vallomásunk után elmondhassa: „Most lett e háznak üdvössége.” Ha ez nincs meg, ha erre a magaslatra nem tudsz felemelkedni, várhatsz, élhatsz akár esztendőig is adventben, jöhet is a karácsony, sőt csoda is történhetnék és eljöhethetne ma is testben is Jézus, téged meg nem látna s a te számodra mindez semmit sem érne. Ha azonban a megbánások magaslatára föl tudsz emelkedni, akkor eljön Jézus szelleme, észrevesz téged, elmegy hozzád és a te lelked házának üdvössége leszen.

A világ is adventben él. Siralomvölgyé tették a szörnyű nagy bűnök, tévedések s most fájdalmaiban nyög, szenved és vár arra, aki a világnak visszaadja igazi életét. Mindannyian aggódva és reszketve figyeljük, hogy vajjon azok, akik a világ sorsát intézik, föl tudnak-e emelkedni a megbánások és jóvátételek arra a magaslatára, ahol ezt a szenvedő világot, meggyötört emberiséget észreveszi Jézus szelleme, amely egyedül munkálhatja az emberiség lelki házának üdvösségét? Vajha minden keresztény a legjobb igyekezettel sietne az üdvösséget kiérdemlő magaslat felé.

Bizonyára mindnyájatok előtt ismeretes ez a közszájon élő mondás: „Győztél Galileai.” A história szerint Julianus császár mondta ezt, amielőtt meghalt volna. Ez a császár azt tűzte volt ki célul, hogy a keresztényeket kiirtja. Ez csaknem sikerült is neki. Mikor már csak alig élt keresztény a birodalmában, az utolsó kereszténytől megkérdezte, hogy mit csinál most a galileai ács. A keresztény így felelt: koporsót farag a te számodra. Nem tévedett. A császár nemsokára meghalt, de halála előtt ilyen beismerő vallomást tett: „Győztél Galileai.” Vajha ez a világ, az emberiség és az egyes ember oda tudna jutni, hogy még életében tudná meglátni, hirdetni, hogy Jézus győzedelmeskedett fölötté s e győzelem hozná el a mi nagy családunk, az emberiség üdvösségét, boldog karácsonyát. Amen.

A világ világossága.

(Karácsonyi beszéd.)

Alapige: I.k. 8. 12.

Keresztény Tesvéreim! Jó néhány esztendővel ezelőtt, fiatal deák koromban, egy pár osztálytársammal együtt arra határoztuk el magunkat, hogy a közeledő néhány napos szünidő alatt bebarangoljuk az előtünk addig teljesen ismeretlen székely erdőt, a Hargitát. Az elhatározást tett követte. Amint az előadások befejeződtek s kikaptuk a szabadságot, elindultunk tervünk megvalósítása felé. A nap már jól meg volt hajolva, amikor a Hargita alatt elterülő kis falut elhagytuk s neki vágunk az ismeretlen nagy erdőnek. Arra a napra kitűzött célunk volt, hogy sötét előtt eljussunk az egyik turistaházig, ahol az éjszakát eltölthessük. Utközben azonban erre is, arra is kitértünk az utból, leszakítani egy-egy érdekes virágot, gyönyörködni egy-egy szép kilátásban, tájban, néha pedig nagyobb kanyarodókat átvágtunk rövidebb, de terheesebb ösvények megjárásával. Ezalatt az idő gyorsan rohant s egyszerre lepott az alkony, amit gyors egymásutánban követett a koromsötét este, éjszaka. Ugy gondoltuk, hogy már nem lehetünk messze a kitűzött céltől s így a sötétben is igyekeztünk előbbre jutni. A sötétség azonban rossz kalauz és mi eltévedtünk. Azt sem tudtuk, hogy hol, merre vagyunk. Próbálkoztunk tájékozódni. Elővettünk szűk, az iskola padjaiban szerzett tájékozódó tudományunkat. Megkerestük az égen a sarkcsillagot, kitapogattuk a fák törzsén a mohos északi oldalt, kis iránytűnköt figyeltük s a fel-fellobbanó gyufák lángjánál utitérképünket tanulmányoztuk, de eligazodni, tovább haladni nem tudtunk. Nagy nyugtalanság nehezedett reánk, melybe egy kis félelem is vegyült. Nem volt más hátra, mint letelepedtünk egy nagy fa lombjai alá s ott aggódva, félve, álmatlanul, ébren, hosszú nagy várakozásban vártuk a fölkelő napot, az irányt mutató világosságot. Hosszu volt az éjszaka és lelkünk telve volt a világosság utáni vágygal. Mikor aztán fölédredt a hajnal és fölkelte a nap, a boldog fölszabadulás ujjongó érzése tört ki belőlünk s a reggel világosságánál csakhamar rátaláltunk a célhoz vezető utra, melyet a sötétben elveszítettünk volt s amely alig pár lépésre volt éjszakai pihenő helyünktől.

Testvéreim! Valamikor régen, kiszámíthatatlan idővel ezelőtt, a teremtés koronáját az embert, Isten elindította egy uton,

mely a földi élet csodálatosan szép világán keresztül a nagyszerű cél felé vezet. Az ismeretlen uton, még ismeretlenebb cél felé nagy lelkesedéssel indult, hogy emberi hivalását betöltve elérhessen ahhoz. Nyugtalan természete azonban nem egyszer térítette ki a megjelölt utból. Néha ideig-óráig tartó, gyönyörködtető örömvirág, máskor egy-egy szebb és kényelmesebb életet élő délibábos kilátás hívta félre abból az utból, melybe régen beleállott. Volt ugyanis, hogy megpróbálta átvágni és rövidíteni a hosszadalmas utat a cél mielőbbi eléréseért. Addig-addig tért el utjából, míg bealkonyodott, sőt sötét estére fordult élete ege és elveszítette életutját s csak bandukolt a sötétben. Mikor ráébredt eltévedésére megpróbált mindent, amit lehetett, hogy megtalálhassa az elveszített utat. Segítségül hívta gyermekded tudását, régebbi törvényei iránytűjét, nagy elmék és gondolkozók filozófiai rendszerét, míg aztán az utkeresésbe belefáradt. Nem maradt más hátra, mint várni. Megijedt tekintettel, remegő lélekkel, sóvárgó szívvvel, hosszú nagy adventben várt arra, aki világosságot derít a sötétben bolyongó ember számára és fényt vet az elveszített utra.

Végre az eltévedt, sötétségben botorkáló és téves utakon menetelő emberiséget megszánta az Isten. Az ezernyi-ezer sóhaj, a pattanásig feszült várakozás nem volt hiábavaló, nem maradt meddön. Egyszer csak Betlehem fölött kigyúlt egy fényes csillag s megszólalt az angyalok mennyei kara, hogy hirdesse annak a megszületését, aki később maga hirdette magáról, hogy: a világ világossága. Az emberiség lelkét örömujjongás töltötte be, mert Jézus születése a sötétben élő, világosság után áhító emberiség hajnalhasadása, az eltévedt emberiség számára a helyes utra rávilágító fény volt. Az volt egész életén keresztül s az ma is, mert életének és tanításainak fénye ma is minden ember utmatató világossága.

Az első karácsony és a mai között sok esztendő telt el. Azóta sokat haladt, fejlődött az emberiség. Csodákat művelt a technika, szédületes magasba hágott az emberi tudás. Azonban ma, ami nagy előrehaladottságunkkal, tudásunkkal is el kell ismernünk, hogy azon a betlehemi éjszakán a világ világossága született meg. Hogy Jézus szavai: „Én vagyok a világ világossága“ nem nagy hangoskodó, alapot nélkülöző kijelentések, hanem való igazság, mely a legerősebb kritikát is kibírja, melyhez kétség nem fér. Sőt minél többet ismerünk meg a világból, a múltból és a jelenből, annál in-

kább hirdetjük ezt.

A Jézus születése előtti időszak a tévelygések, a lelki sötétségek időszaka volt, amikor az ember minden cél nélkül élte életét egy, az emberhez, a teremtés koronájához nem méltó mederben. Bár akkor is világoltak az írott törvények, a nagy filozófusok tanításai, a hatalom irányító ténykedései, de ezek csak utszéli szentjánosbogár fények voltak ahhoz a hatalmas fényhez képest, mely a legelső karácsonykor Jézus születésével kigyult. Az Isten egy, a felhők fölött trónoló, áldozatokat kívánó s azokban gyönyörködő, bosszuálló, kegyetlen ur, aki megbünteti az atyáknak vétkeit, tanították Jézus születése előtt. Micsoda sötét gondolkozás azzal a világossággal szemben, melyet Jézus így fejezett ki: Isten mindenütt jelenvaló szerető Atya, akinek jósága kibeszélhetetlen, aki elnézi az ember hibáit és megbocsát a megtérő bűnösnek. Az emberi élet céljáról, az élet végéről gondolkozó embert cserben hagyta minden tanítás itt s csak sötét utvesztőkön bolyongott, de Jézus bevilágította ezt az utat, mondva: „Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletes” s fölébresztette bennünk lelkünk örökéletének hitét. Ő előtte így tanítottak: „Szeressed felebarátodat, de gyűlöld ellenségedet, ha valaki kiszurja a te szemedet, te is szurd ki az övét, tehát szemet szemért, fogat fogért”. Jézus azonban így tanított: „Szeressétek még ellenségeiteket is és áldjátok azokat, akik titeket gyűlölnék. Ha pedig valaki arcul üt jobbfelől, tartsd a bal arcodat is.” Azt tanították, hogy a bűnösnek, ha nagy bünt követelt el, nem lehet megbocsátani, azt agyon kell kövezni, de Jézus azt mondta, hogy nem hétszer, hanem hetvenhétszer meg lehet bocsátani. Azt tanították, hogy minden népnek, sőt minden családnak és háznak más Istene van s ezek az istenek helyhez vannak kötve. Jézus azonban arra tanított, hogy mindnyájunknak egy Istenünk van, aki mindég és mindenütt jelen van.

Ha összehasonlítást teszünk a Jézus megjelenése előtti gondolkozás és Jézus tanítása között, akkor látjuk meg igazán azt a nagy különbséget, ami a kettő között volt. Sötétségből egyszerre lett világosság. Nem csoda, ha Jézus a világ világosságának nevezte magát, mert az is volt. Nemcsak az volt, hanem az ma is.

Igaz, hogy azok, akiknek a sötétség nagyszerű hasznot hozó alkalom volt, akik az akadályok utvesztőjébe jutott ember töprengéseiből üzletet csináltak, akik a téves utakon botorkáló embert nagy-

Szerűen tudták kihasználni, azok Jézusnak hamar ellenségeivé váltak. Minden eszközt fölhasználtak, hogy a világ világosságát, a helyes utra rávilágító fényt örök sötétséggel borítsák el. Ez azonban nem sikerült. A Betlehemben kigyult fényt elhomályosítani nem lehetett, legfennebb az emberiség ha elfordult tőle. Aki azonban elfordult e világosságtól mindég úgy jár, mint azok a lázadó fák, amelyek a naptól elfordulva a holdnál kerestek életet és bele is pusztultak. Az ember is valahányszor elfordult Jézustól, nem vette figyelembe az ő tanításai által gyujtott világosságot, mindannyiszor nagy megrázkodtatásokat, háborukat, pusztításokat idézett elő a maga számára. Minden háboru után és minden mérsárlás után, mint örök tanulságra ébredt rá az ember arra, hogy mindez azért van, mert elfeledte követni annak a tanácsát, aki a világ világossága volt. Pedig minden évben ünnepelte az ember a karácsonyt s mégis alig felt el itt, vagy ott esztendő, hogy az ember a maga viselkedésével meg ne csufolta volna a karácsony, a szeretet ünnepeének igazi jelentőségét. Most is karácsony van, a világ világosságának születési emlékűnepe. Fájdalom látni ma, hogy hogyan siet az ember a sötét uton a maga vesztébe. Milyen iramba folyik az a munka, mely egyszer kirobbanva gránátok, bombák és puskák füstfelhőivel homályosítja el a világ világosságát. Szörnyűség elgondolni, hogy az ember mind jobban és jobban háttafordít a világosságnak s elzárkozik a helyes utra vezető Jézus elől.

Érdekes és naiv szokás divatozik — mondják — Angliában a gyermekek között. Az angol gyermekek úgy hiszik, hogy a karácsonyi ajándékot az angyalok, vagy a kis Jézus a kéményen keresztül hozza be lakásukba. Ezért kimennek a ház tetejére karácsony előtt és a ház fedelére a saját kéményük felé nagy utmutató nyilat rajzolnak ezzel a felirással: „Please this way — erre tessék kérem,” hogy a kis Jézus így eltalálja a kéményt.

Testvéreim! Kinőttünk már a gyermekcipőből, de ez a mai aggodalommal és bizonytalansággal tele világ arra int, hogy ma, a születés ünnepe, szívünk, lelkünk gondolkozásunk felé egy-egy nyilat rajzoljunk és kérjük mindannyian, hogy erre, a mi szívünkbe jöjjön s hozza a maga drága ajándékát a világosságot, hogy elvesztett utunkra rátalálhassunk, hogy számunkra a karácsony ne csak egy jelképes ünnep, hanem a boldog beteljesülés ünnepe lehessen. *Amen.*

Mindennek rendelt ideje van.

(Téli időszakban.)

Alapige: Préd. 3. 1.

Keresztény Testvéreim! Az előbb felolvasott alapigék azok közé a bibliai igazságok közé tartoznak, melyek fölött hiába multak el az egymásután következő századok, mert azok megtartották ujszerűségüket és mindég alkalmas vólukat. Olyan ige ez is, amely régen kilépett a biblia betürengetegéből az ember életébe, hogy ott éljen s nap-nap után az emberi ajkakon megisméltödvé biztosítsa magának az örökké élő eleven életet. Ez az ige már közmodássá vált s annyi ember használja e szavakat egy-egy ténykedés igazolására, hogy az átment már teljesen a köztudatba s sokszor már megszokássá is vált a mi életünkben. Sokan, talán éppen azok, akik a legtöbbet használják ezeket a szavakat, azoknak ujszerű és alkalmas volta miatt, nem is gondolnak arra, hogy ezek a bibliai idökben születtek s a régi embereknek is irányjelzőül szolgáltak. Nem is csoda, hiszen az egész ige olyan, mintha azt a modern, a tudásban és tapasztalatokban magasan álló ember találta volna ki. Talán az igében rejlő százszázalékos igazság indít arra a gondolatra, hogy azt csak a mai kor folyton kutató és gondolkozó elméje fedezhette fel és az jöhetett rá arra az igazságra, hogy mindennek rendelt ideje van és ideje van az ég alatt minden akaratkak.

Ezt az igében rejlő igazságot ti minden nap tapasztalhatjátok, hiszen az az élet, amelyet ti éltek meg, az a szerep, melyet nektek osztott ki a Gondviselés, napról-napra szolgáltat erre éppen elég példát. Tehát ti földművelők tudjátok azt a legjobban, hogy egy munka csak akkor hozza meg a kellő és várt eredményt, ha azt a maga idejében végzitek el. Aki ezt elfeledi, az szomorúan tekinthet az eredménytelenség hosszú sorára s aki pedig ezzel a tudattal él és dolgozik, az mindég csak eredményekről számolhat be.

Magam sem azért hozakodtam elő a mai alkalommal ezekkel az igékkel, mintha azt látnám, hogy annak nagy igazsága ismeretlen fogalom lenne előttetek, hiszen nemcsak az ajkatokon sokszor megisméltödő közmondások, hanem szorgalmatok is bizonyít amellet, hogy az ige igazsága ismert előttetek. Nem, hanem azért, hogy rámutassak arra, hogy ennek a téli időszaknak is, amelyben most élünk, megvan a maga munkája, melyet el kell végezni. A tétel

nemcsak így igaz, hogy minden dolognak rendelt ideje van, hanem úgy is, hogy minden időszakos bizonyos dolgok számára rendeltetett.

A gondolkozni szerető ember fölött nem is suhannak el az egymásután jövő napok és évszakok anélkül, hogy meg ne értené azoknak rendeléseit. Az nem mások után indulva végzi az egyes évszakok és napok munkáit, hanem önmagától ébred rá arra a parancsra, mely feléje zeng ezekből s végzi az ő hivatását. Nemcsak megzendül ajkán a közmondássá vált ige, hanem aszerint is él. Az ilyen élet biztosít megnyugvást és jövőt az ember számára, mert azt mind jól tudjuk, hogy a maga idejében végzett munkának eredménye el nem marad.

„Minden dolognak rendelt ideje van” Ennek a régi igazságnak tudatában indul el az ember, amikor újraébred a természet nagy világa. A tavasz kezdetén úgy fog minden munkabíró ember a dologhoz, mintha egy nagy életparancs biztatná erre. Egymásután kerülnek elő a munka szerszámai, melyekkel belép az ember a természet dolgozó műhelyébe. Önkénytelenül érzi meg az ember azt, hogy a tavasz milyen nagyszerű alkalom a munkára s igyekszik is azt abban a tudatban elvégezni, hogy ez az egyetlen egy alkalom, amely megadatott s melyet ha munka nélkül enged el, hiába várja annak visszatérését. Látom azt, hogy minden időt, hogy kihasznál a szorgalmas ember, mert tudja azt, hogy egyetlen nap elvesztése az egész éven keresztül megérzik. Ez nemcsak a földműves életében van így, hanem mindenütt. Ha valaki nem ismeri fel az egymásután következő napokban kötelességét s nem igyekszik azt elvégezni, jön ugyan más nap, de az is hozza a maga terhét úgy, hogy a mulasztást alig lehet behozni. Örömmel telik meg az ember lelke, amikor az ébredő tavaszban látja a munkába álló embert, aki felhasználja az időt, de aggodalommal vesszük körül azt, aki nem akarja megérteni, hogy minden dolognak rendelt ideje van s az ébredő tavaszban is úgy él, mintha a téli világ uralná a földet.

Az az igazság, hogy minden dolognak rendelt ideje van, még szembeülnőbben mutatkozik nyáron. A lázasan lüktető munka, mely nyári időszakban a természet nagy műhelyében folyik, a megállást nem ismerés, mely üzi, hajtja az embert, arra enged következtetni, hogy a nyár rendeltetését megérti az ember. Ilyenkor az éjt is nappallá teszi az ember, mert tudja, hogy ez az időszak a

munka számára rendeltetett s annak minden óráját föl kell használni. Mintha minden ember fülébe csendülne a nagy költő szava:

„Vedd hasznát míg éred a drága időnek,
Az elrepült napok, mert vissza nem jönnek.“

Aki ezt meg nem érti, aki nyáron el nem végzi a maga munkáját, az eredményt nem várhat soha.

Az ősz is bizonyos dolognak a számára rendeltetett. Ilyenkor következik a számbavétel: a tavaszi és nyári munkának a betakarítása. Nincs talán olyan ember, aki az ősz ilyen rendeltetését meg ne értené. Van azonban az ősznek egy más rendeltetése is, mint az összegyűjtés és elraktározás. Ez a vetés. Minden dolognak és akarásnak megvan az ideje. A vetésnek, a jövő év kenyérének biztosítására van rendelve az ősz. Ilyenkor, aki a jövőre is gondol, nemcsak gyűjt, hanem vet is. Aki pedig ezt elmulassza, a vetés munkájára rendelt időt föl nem használja, az aligha arat a következő nyáron.

Tévedés volna azonban azt gondolni, hogy csak az említett évszakok rendeltettek bizonyos dolgok számára s hogy a téli időszak ebből kikapcsoltatott. Az ige igazsága minden időszakra szól és vonatkozik. Így tehát a télnek is meg kell, hogy legyen a maga dolga, melyet ebben az időszakban kell élvezni, mint amely éppen annak rendeltetett. Nem árt tehát belenézni abba, hogy milyen dolognak és akaratnak rendelte ez időszakot a Gondviselés.

Tél van. Azon a munkamezőn, a nagy természetben, ahol a többi évszakokban dolgozik a munkás ember, ott most szünetel a munka. Csöndesek a mezők és rétek, némán halgatnak az erdők és ligetek. Az ember legfőbb csak ki-kitekint oda, de dolgozni aligha megy ki valaki is. Bár így is megvan minden napnak a maga munkája, mely leköti az embert, de azért azt kell mondanunk, hogy ebben az időszakban a testi munka nagy részétől mentesítve van. Ez időszak rendelt munkája tehát nem lehet a testi életet fenntartó munka csupán. Isten bölcsen intézkedett, amikor ezt az időszakot adta, mert ebben az ember kipihenheti a nyár és az ősz fáradalmait és új erőt gyűjthet a munkához, melyre a következő tavaszon és nyáron szüksége van. De nemcsak ezért rendelte Isten a telet. Ez évszakkal Isten mintegy rá akar ébreszteni arra, hogy az ember nemcsak test, hanem lélek is. A testi munkából való felszabadulás által rá akar vezetni arra, hogy van egy

másik munkatér is: a lélek mezeje, ahol dolgozni, munkálkodni kell. Az ember más időszakban, amikor a testiekért folytatott nagy küzdelemben annyira le van foglalva, keveset tud ezen a mezőn dolgozni, de ilyenkor a hosszú téli estéken inkább ráébred erre. A lélek munkálásának rendelt ideje pedig a téli évszak.

Emlékezzetek csak. A régi világ emberei közel sem voltak annyira előhaladottak, mint mi, általánosságban kevesebb volt a látókörük, mint a mai emberé, de ők megértették, hogy a lélekápolásnak van rendelve a téli időszakasz. Régen ebben az időszakban került a család asztalára csaknem minden nap az ősöktől örökölt nagy biblia, melyből felolvasott a családfő, amit áhitattal hallgatott a család apraja, nagyja, hogy a belőle hallottakon épüljön a lélek. Ilyenkor zendült fel az ajkakon a zsoltár, az istenes énekek dallama, hogy annak hangjai mellett növekedjék a hit és vallásosság. Ilyenkor lapozgatták föl a történelem lapjait s beszélgettek el a régi dicső ősökről, hogy az ők példái hazafiui erényre intsenek. Ebben az időszakban ültették a nagyszülők térdeikre unokáikat, hogy a mesék szép világánál megfürösszék az ártatlan lelkeket. Igen, annyi sok példa igozolja, hogy a régiek tudták, hogy a lélekápolásnak ideje a tél.

Vajjon mi ma megértjük-e ezt? Vagy talán ma nincs szükség erre? Ki merné ezt állítani? A mai ember is abból a két fő alkatrészből áll, mint a régiek: testből és lélekből. A testi munkából, a test gondjaiból mi is kivesszük a részünket, még talán jobban, mint a régiek, hiszen a testi munka egy kor emberét sem hajszolta úgy, mint a mai kor szülöttét, de vajjon a léleknek vagyunk-e olyan munkásai, mint a régiek? Vajjon fordítunk-e a lélekápolásra annyit, amennyit lelkünk megkíván? Erre a legjobb akaratral sem lehet igennel válaszolni. Pedig mondja a szentírás: „Mit használ valakinek, ha mind e világot megnyeri is, ha lelkében kárt vall.“

Amikor erre ráébredünk, amikor a közmondássá vált igét annyiszor elismételgetjük, hogy mindennek rendelt ideje van, az ég alatt minden akaratnak, akkor vegyük eszünkbe azt is, hogy ebben az időszakban a lélekápolásnak van az ideje. Gondoljunk arra a régi igazságra, hogy „elvész a nép, amely tudomány nélkül való“ s igyekezzünk lelkünket ápolni, tudásunkat gyarapítani. Igyekezzünk behozni azt, amit az elmúlt évek kényszerhatása alatt el kellett, hogy mulasszunk. Kerüljön hát újra a család asztalára, a hosszú téli esté-

ken a könyvek-könyve, a biblia, hogy a belőle olvasottakon épüljön a lélek. Zendüljön meg a zsoltár és az istenes ének, hogy azon keresztül erősödjék a lélek. Legyen mindennapi olvasmányunk nemzetünk dicső történelme, hogy növekedjék hazafiúi erényünk. Legyenek a régi szép idők mesemondói az őszfűtű öregek, hogy szépüljön meg a gyermekek lelkivilága.

Testvéreim! Ti, akik példátadóan ismeritek föl azt, hogy milyen dolognak a számára rendelte Isten a tavaszt, nyarat és az őszt, ismerjétek fel azt is, hogy miért rendelte a téli időszakaszt. Igyekeztek azt rendeltetésének méltóan fölhasználni, hogyha ismét kinyílik a természet műhelye, ne csak kipihent testtel, hanem ápoltt, gondozott lélekkel, gazdagon megrakott elmével indulhassatok a testi munkára. Így leszitek magatokat alkalmassá arra az életre, melyre elhivatottok e földön. *Amen.*

Szemtől-szembe az elmuló esztendővel.

(Esztendő utolsó napján.)

Alapige: Jób 16. 12.

Keresztény Testvéreim! Ősrégi szokás, hogy mindenkitől, aki elmegy és mindentől, amitől megválnak, el szoktunk búcsuzni. Ez a nemes tulajdonság minden érző szívű, minden jólelkű ember ismertető jele. Az elválás pillanatában, ha személytől válnak el, az együtt töltött idők jutnak eszünkbe s elválásunk érzékenysége mindég attól függ, hogy milyen közel állott hozzánk, mennyire szerettük meg, mennyire nőtt a mi szívünkhöz. Ha pedig valami tulajdonunktól kell elválnunk, az elválást az nehezíti meg, hogy mennyi hasznát vettük, hogy mennyire segített előbbre jutni minket. Azonban bármi is legyen az, még ha nem is szolgálta javunkat, amikor elválásra kerül a sor, juttatunk számára bánatot kifejező tekintetet, egy érzékenyülő hangot, egy pár titokban elejtett könnyet.

A mai nappal elérkeztünk oda, amikor ezt a szép régi szokást az idővel, az esztendővel szemben gyakoroljuk. Igen, mert az 1939-ik esztendőnek a végéhez érkeztünk, amikor ez az esztendő is annyi sok elődjéhez hasonlóan fölszedi sátorfáját s néhány óra múlva utnak ered, hogy soha többé vissza ne térjen közénk. Illő tehát, hogy szokásunkat vele szemben se tagadjuk meg, hogy mint

minden távózótól, tőle is búcsut vegyünk. Mielőtt azonban az utolsó búcsusztót kimondanók, megegyeszer szembenézünk vele s most, amikor az egész évet ismerjük, fölmérjük értékét, számbavesszük ajándékát s mindazt, amit velünk tett e búcsuzó esztendő, hogy aztán ahoz mérjük búcsuzásunk milyenségét.

Ha ezt a figyelmeztetést nem tettem volna is meg, ha nem erről beszélnék néktek, ugyis tudom, hogy mindnyájatoknak a gondolkodását ez töltötte volna be. Igen, mert a mai napon, az esztendő utolsó napján, az eltűnő esztendő-foglalkoztat, ma mindenki számot vet az elmuló esztendővel. Ma ezerszer tesszük fel önmagunkban a kérdést: hogy is volt? s igyekszünk felelni rá. Számbavesszük, hogy mit is váltott be a hozzáfűzött reményekből, mennyit valósított meg az ígéretekéből. S mikor mindezekkel készen vagyunk, engedjük u'jára az évet. Ezt tesszük egyen-egyen, de tegyük közösen is, itt Istennek hajlékában, hogy aztán amint jövetelén együtt örvendtünk, távózásánál is együtt fejezhessük ki fájalmunkat.

Mikor azonban ez év utolsó napján idegyültetek, hogy elbúcsuzzunk az esztendőtől is, amint arcotokba tekintek, mintha nem látnám az elválást megillető borús tekintetet, könnyes szemet, megilletődött arcot. Mintha semmi nehézség nem volna ebben az elválásban, sőt egész könnyen, minden érzékenyülés nélkül menne. Magam is így vagyok vele. Nem fog el a meghatódottság és nem érzékenyülök el, amikor utoljára beszélek vele. Nem, mert ez az egész esztendő most, amikor ismertté lett előttünk, olyan volt, hogy nincs miért buslakodjunk, szomorkodjunk és érzékenyüljünk távózásán. Ezt fejezi ki a ti arcotok, külsőtök, belsőtök, sőt még ennél is többet: azt, hogy már várjátok elmenetelét.

Testvéreim! Most, amikor az esztendő utolsó óráiban itt állok, képzeletem előtt látom ezt az esztendőt a maga teljességében. Megelevenedik ez év a maga megjelenésével. Ugy jött, mint egy reményteljes ifju szép külsőben, nagyszerűnek hitt belső tartalommal, mint ahogy azt általában a nagy rajzolóknak szokták ábrázolni. Mi pedig boldogan fogadtuk. Körülrajongtuk, tekintetünkkel körülfürkésztük. Helyet adtunk neki, óh, hogyne adtunk volna, mikor annyi sok mindent vártunk tőle. Mikor pedig ez év megjelenése körül rajzolódot képet összehasonlítom, úgy látom, hogy ez

az év is hasonló annyi elődjéhez, nagyon hasonló egyik orosz regény hőseihez.

Ez a mulófélben levő esztendő megszólalásig hasonlít Dosztojevski egyik regényének hőseihez. Fomics Foma, a zseniális orosz csavargó egy szép napon beállított az egyik vidéki dúsgazdag orosz ur kastélyába. Megjelenése és föllépése nagyszerű volt. Ugy adta ki magát, mintha ő egy próféta, tudós, költő, filozófus és nagy hadvezér lenne. Addig beszélt, míg úgy a kastély népe, mint maga az ura is elhitte neki. Habár volt még egy kis kétely a kastély urának lelkében, annyit mégis elért, hogy kapott egy külön szobát és ellátást. Ezt a szobát azonban akár benn volt, akár kijött onnan, mindég zárva tartotta s oda senki se, még a takarítónőnek sem volt szabad bemenni. Közben aztán elterjesztette magáról, hogy szakadatlanul dolgozik, hogy a világ nagy problémáival foglalkozik. Husz esztendeig nem lépett senki a szobájába s ajtaja előtt is lábujjhegyen jártak, hogy meg ne zavarják a zseniális tudóst. Az egész kastély, sőt a környék is úgy tudta, hogy nagy köteteket, egész könyvtárra való munkát irt össze s már alig várták, hogy nyilvánosság elé lépjen vele. Egyszer csak meghalt. Alig mertek a nagy Fomics Foma szobájába lépni. A nagy meglepetés csak ekkor következett be. A belépő embernek szeme-szája nyitva maradt, mert a szobában a nagy halott körül, ujjnyi vastag poron, szeménten és molyokon kívül semmit sem találtak. A porlepte asztalon volt egy tintatartó, melyből husz éve kiszáradt a tinta, mellette egy sohasem használt ludtoll, a hallhatatlan alkotásoknak, a remélt kéziratoknak és könyveknek nyoma sem volt. Az egész szobában husz esztendőnek tétlensége, szégyenletes hazugsága huzódott meg.

Testvéreim! Egy esztendővel ezelőtt mi is úgy jártunk, mint a regényben szereplő kastély népe. Hozzánk is beállított az 1939-nek nevezett esztendő. Jó megjelenésű, bátor fellépésű volt, mint minden valamire való ismeretlen. Jött és mi befogadtuk. Mit is tehattünk volna egyebet? De azonkívül is olyan behizelgő volt, annyi sok jót, szépet olvastunk le róla. Nem sokat beszélt, de mi elhittük róla, hogy jobb napokat hozott, hogy az álmok megvalósulását, a remények beteljesülését hozta el. Elhittük neki, hogy ő hozza a megnyugvást, a vigasztalódást, a kibékülést, hogy ő hozza azt az összhangot, amelyre olyan rég vágyik az emberiség, az egész világ. Bizalmunkban nem rendített meg az, hogy mindjárt az

elején nem váltott be a reményekből semmit. Mi tovább hittünk neki. Olyan titokzatos volt. Nem engedett közel senkit. A holnap ajtója mindég zárva volt előttünk s mi mindég azt hittük, hogy a holnap jobb lesz, hogy a következőben válnak valóra a hozzá fűzött remények. A végén minden álmunk, reményünk megvalósulásának lehetősége az utolsó hónapra, hétre zsugorodott össze. Szivszorongva vártuk hát a meglepő beteljesülést. És elérkeztünk az év végéhez is, amikor már nem titkolózhatik többé előttünk. Kinyílt az ő titokzatos hónapjainak minden ajtója s mint nyitott könyv, úgy áll előttünk. A csalódás és kiábrándulás keserű íze ott a mi szájunk szélén, amikor bucsuzunk tőle. Ugy jártunk vele, mint az említett Fomics Fomával az ő környezete: csalódtunk. A milyen sokat ígért, éppen olyan keveset adott, sőt még rosszabbakat is hozott, mint elődei, miért is könny és kesergés nélkül kísérik el őt a mulandóság temetőjébe.

Vagy talán ne volna igazam? . . . Akik ahoz a néphez és egyházhoz tartoztok, amelyhez én is és itt éltek át ezt az esztendőt, ahol magam is, igazat adtok nekem. Meg volt ugyan ez esztendőben is a mi mindennapi kenyerünk, a testet fönntartó táplálék, de, hogy mennyi és milyen küzdelem árán, mennyi gond között, azt csak mi tudjuk, akik Isten után elő kellett, hogy teremtsük. Megtartatott ugyan életünk, de hányszor volt veszélynek kitéve s hányszor szinte könyökünkkel surottuk a halált. Megjártuk ugyan ez évben is életutunkat, de, hogy mennyi fáradsággal, arról megfogyatkozott erőnk beszélhetne. Elvégeztük munkáink jó nagyrészét, de még magunk sem tudjuk hogyan. Megéltük az életet, de hogy hogyan, arról csak könnyes szemmel, panaszos ajakkal tudunk beszélni. Egyszóval letelt az esztendő is, de, hogy hogyan, nem is szeretünk visszagondolni rá. Az igazság az, hogy nem valószínű, hogy a hozzáfűzött reményeket. Nem, mert mi nem csupán azt várjuk tőle, hogy a testnek szükségeseket hozza el, hanem azt is, hogy a léleknek hozzon kielégülést. Ezt pedig nem hozta el. Nem, mert még ma is palotában és kunyhóban nyugtalanság uralja a lelkeket. Ma is gyűlölség, meg nem értés és türelmellenség feszíti a kebleket. Ma is egymás megsemmisítése foglalkoztatja az elméket. Ezek pedig a lelket nyugtalanná teszik. Mi pedig arra vártunk, hogy a lelkek csendesedjenek le, hogy legyen szeretet, megértés, megbocsátás. Hogy legyen lelkiismereti szabad-

ság, szabad fejlődési lehetőség és a szó valódi értelmében vett testvériség. Mindezt nagyon fukar marokkal osztogatta ez az esztendő.

A kiszabott idők letelnek. Ez évnek is meg volt szabva ideje, amely letelik nemsokára. Ha semmi megemlítésre méltó különösebbet nem is adott nekünk, nem is hagy emlékül, egy nagy tanulságot igen. Ez pedig az, hogy az év önmagában tehetetlen arra, hogy megváltoztassa a világot. Ezt csak mi emberek tehetjük a magunk megváltoztatásával. Ezt a tanulságot vessük szívünkbe, amikor bucsuzunk a letelt esztendőről. A következő esztendőről pedig azt kérjük, hogy álmainkat és reményeinket megvalósítani tanítson meg minket. Ha ezzel az elhatározással lépünk át a következő évbe, merem állítani, hogy több lesz a megvalósulás, mint a széltépett álmom. *Amen.*

A szerző eddig megjelent munkái:

A keresztény élet kapujában

A lélek asztalánál.

Örhelyemen.